

Notitie 'Naar een wijkgerichte organisatie voor Welzijn, Zorg en Wonen voor ouderen in West-Friesland'

Inleiding

Gebruik is gemaakt van het groeidocument dat is opgesteld door de Regionale Ouderendelegatie BeterOud Amsterdam e.o. (ROD). Dit heeft betrekking op Amsterdam, Almere en West-Friesland. In Amsterdam wordt gekeken naar wijken van de stad met een toekomstige inrichting voor Welzijn, Zorg en Wonen.

In West-Friesland heeft de Stichting Ouderennetwerk West-Friesland het initiatief genomen om door middel van deze notitie een ongevraagd advies uit te brengen aan regionale en lokale beleidsinstanties. Daarin wordt de gewenste ontwikkeling naar wijkvorming beschreven ten behoeve van een integrale organisatie van Welzijn, Zorg en Wonen(WZW) in de directe leefomgeving van ouderen.

De stichting baseert zich op eigen ervaringen in de belangenbehartiging en recente landelijke en regionale rapporten waarin contouren worden geschetst voor een toekomstbestendig ouderenbeleid.

Dit kan worden toegepast op de gemeenten in West-Friesland en dan zijn de wijken te vergelijken met de dorpen. De uitzondering daarbij is dat de gemeente Hoorn een groter aantal inwoners heeft en waar dus wel gericht kan worden op wijken in de stad.

Daar speelt de woningbouw een belangrijke rol in en zeker gezien de huidige stand van zaken volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

In Nederland bestonden in het jaar 2021 de woningvoorraad uit 42 % rijtjeswoningen, 13% uit 2 onder één kap, 36% uit meergezinswoningen en 9% uit vrijstaande woningen. De kleinere woningen zowel huur als koop blijft sterk achter en er ontstaat ook geen doorstroming, waardoor vele ouderen wel kleiner willen wonen maar dat niet kunnen.

In deze notitie wordt een aantal uitdagingen beschreven die als bedreiging worden gezien voor de kwaliteit van de dienstverlening aan (kwetsbare) ouderen en hun naasten in de toekomst.

De stichting is van mening dat de organisatie en inrichting van transparante wijken en buurten ook moet voldoen aan de wensen en behoeften van ouderen. Op deze wijze kan een professioneel en informeel aanbod een hoog kwalitatieve vervanging betekenen. Ook de kansen voor participatie en het aanboren van potentieel bij toekomstige bewoners worden er mee vergroot.

Gelet op het spanningsveld tussen de kwaliteit van het aanbod en de kostenbeheersing dient in de vernieuwing extra aandacht te worden besteed aan het behoud van de eigen regie en empowerment van ouderen, aan preventie en een gezonde leefstijl.

1. Doel van deze notitie

In de afgelopen jaren zijn door verschillende beleidsinstanties, (vaak zonder inbreng van de doelgroep of wel de ouderen), vele beleidsnota's uitgebracht die vernieuwing op het gebied van welzijn, zorg en wonen voor ouderen beogen.

Deze notitie beoogt de discussie te openen over de vraag of de inzichten, kennis en argumenten die vanuit ervaringsdeskundigheid en ouderenperspectief zijn ontwikkeld, een wezenlijke bijdrage kunnen leveren aan een duurzame vernieuwing gericht op kwaliteitsbehoud, ontwikkeling van preventie, participatie, informatie en kostenbeheersing.

Met als doel; een voor individuele ouderen integraal en toegankelijk aanbod van welzijn, zorg en wonen binnen een transparante organisatie in hun directe leefomgeving: de wijk en het dorp. Een integraal aanbod met professionele coördinatie dat vanuit één gebouw wordt verstrekt. Een aanbod dat ouderen stimulans en ondersteuning biedt:

- verantwoordelijkheid te nemen voor het op peil houden van het eigen welzijn, gezondheid en woonsituatie d.m.v. een gezonde leefstijl, zelfbeschikking, kwaliteit van leven en mogelijkheden tot participatie en zingeving voor zover zij zelf daartoe in staat zijn;
- een bijdrage te leveren aan een veilige, groene, schone en toegankelijke leefomgeving ten gunste van het op peil houden van de leefbaarheid en het omzien naar elkaar.

2. Uitdagingen in de komende decennia:

Denkend aan de te verwachten veranderingen in de komende decennia manifesteren zich een aantal uitdagingen die, bij ongewijzigd beleid, steeds meer een bedreiging vormen voor de positie en het welzijn van (kwetsbare) ouderen in de samenleving. Zoals:

1. De steeds dwingender opdracht aan een toenemend aantal ouderen om tot op hoge leeftijd en in een afnemende conditie langer zelfstandig te blijven wonen, mede ten gevolge van een continue schaarste aan (tijdelijke) opnamemogelijkheden;
2. De steeds maar oplopende kosten van gezondheid, welzijnszorg en wonen voor ouderen in relatie tot een al jaren gelijkblijvende of afnemende inkomenspositie;
3. Voortschrijdende digitalisering waardoor persoonlijk contact minder wordt en, met name voor kwetsbare ouderen met meerdere chronische aandoeningen en met een lage Sociaal Economische Status (SES) ernstig verschaalt. Met het verlies van dierbaren treedt voor hen meer kans op vereenzaming op;

4. Veranderingen in de verhouding aantal jongeren – ouderen met als gevolg personele schaarste in de hulpverlenende beroepen;
5. Voortschrijdende globalisering waardoor vaste verbanden steeds verder ondermijnd worden en de cohesie in de leefomgeving verder afneemt;
6. De steeds groter wordende kloof tussen de hoger en lager opgeleiden, de ongelijkheid in kansen voor mensen om hun cognitieve, sociale en digitale vaardigheden op peil te brengen / te houden, de verschillen in gezondheidstoestand en sterftcijfers;
7. De dreiging van een groter wordende kloof tussen oudere en jongere generaties,

Al dertien jaar wordt via de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) een juridisch appel gedaan op de burger om meer verantwoordelijkheid te nemen voor eigen welzijn en gezondheid en de zorg voor elkaar. Tot op dit moment is er vanuit beleidsoogpunt nog nauwelijks in kaart gebracht op welke wijze de burger deze opdracht zou kunnen vervullen.

Met inachtneming van de hierboven beschreven uitdagingen is het hoog tijd dat er voorwaarden worden gecreëerd om de burger te verleiden zich deze opdracht eigen te maken. Uiteraard moet daarbij worden uitgegaan van de vraag of die burger gemotiveerd en voldoende in staat is om dat uit te voeren. Serieuze aanpak daarvan waarbij men in zijn eigen buurt wordt geïnformeerd en wordt uitgenodigd 'mee te doen' kan als neveneffect hebben dat iemand zich meer gaat interesseren voor de directe leefomgeving en de mensen die daarin woonachtig zijn. Ook de vele mantelzorgers en gemotiveerde vrijwilligers die zich al langere tijd en met grote betrokkenheid inzetten voor de zorg en belangenbehartiging voor hun naasten, kunnen dan ook in hun eigen woongebied, de waardering krijgen die hen toekomt en zelfs een voorbeeldfunctie vervullen. Te lang en te vaak zijn deze 'zeer belangrijke anderen' genegeerd, onderschat en/of afgewezen.

De verwachting is dat voor de hierboven vermelde uitdagingen, een diepgaand onderzoek nodig is op de vraag welke nieuwe voorwaarden voor de toekomst moeten worden gecreëerd om tot een betere samenhang en kwaliteit van de professionele en informele inzet te komen, mede gelet op de noodzaak tot kostenbeheersing. Waarbij de 'winst' niet alleen ten goede komt aan de overheid, de verschillende aanbieders en financiers maar ook aan ouderen op grond van hun betaling van premie, belasting, eigen risico, eigen bijdrage en huur of hypotheekaflossing.

3. Transparante wijkorganisatie t.b.v. implementatie WZW en korte lijnen naar de ouderen:

De Stichting Ouderennetwerk West-Friesland is van mening dat voor een goede toekomstbestendige implementatie van welzijn, zorg en wonen een organisatorische afbakening een vereiste is. Het dorp of de wijk kan daarvoor als uitgangspunt gelden.

Het dorp of de wijk als afgebakende, vertrouwde woonplek:

- waar de oudere 'zijn thuis' heeft. Met een doorgaans vast aantal mede inwoners: leeftijdgenoten en jongere generaties, gezinnen en alleen wonenden;
- waaraan een deel van de persoonlijke identiteit kan worden ontleend, (kindertijd, adolescentie, volwassenheid, ouderdom en laatste levensfase);
- met meer of minder cohesie. Dit laatste is vooral afhankelijk van de verschillen in herkomst van de inwoners. Vooral in een stedelijk gebied is dit een belangrijk aandachtspunt, denk daarbij aan de gemeente Hoorn;
- waar voor gemotiveerde inwoners het thema burgerschap nieuwe betekenis kan krijgen;
- waar signalen gericht op innovatie van welzijn, zorg en wonen gemakkelijker kunnen worden geïnventariseerd en beantwoord;
- waar educatieve programma's kunnen worden ontwikkeld en eerder gebruik gemaakt kan worden van de verschillende soorten expertise die in de wijk zelf aanwezig is, waaronder die van ouderen;
- waar de participatie (o.a. advisering en belangenbehartiging) vorm kan krijgen volgens de wensen van de inwoners;

De grootte van het dorp in de gemeente, het gewenste aantal inwoners per dorp of wijk en de afstemming met andere instanties is bepalend voor het aantal wijkorganisaties in West-Friesland.

Een transparante wijkorganisatie is bij uitstek het middel om tot een goede implementatie van welzijn, zorg en wonen te komen met directe, korte lijnen naar de inwoner/ouder. Een organisatie die een wezenlijke bijdrage kan leveren aan de versterking van zijn positie. Het gaat daarbij om profilering in drie of vier rollen: als gevestigde in de wijk of dorp als (potentiële) gebruiker van welzijn, zorg en wonen, als mogelijke belangenbehartiger en mede vormgever van de plannen en als uiteindelijke financier van het totale aanbod. Een sterkere positie die kan leiden tot een gelijkwaardiger verhouding met beleidsfunctionarissen, financiers en aanbieders.

Met betrekking tot de inwoners gaat het bovendien om verschillen in opleiding, maatschappelijke positie, inkomen, het al of niet hebben van beperkingen, culturele bagage, wonend in een koop- of huurhuis.

De Stichting Ouderennetwerk West-Friesland wil hierbij uitdrukkelijk de aandacht vestigen op het feit dat het potentieel van dorpsbewoners om een eigen steentje bij te dragen aan de cohesie en leefbaarheid in het dorp of de wijk nog steeds onvoldoende wordt benut. Ervaring in het contact met wijkbewoners d.m.v. huisbezoek geeft aan dat een aantal van hen, bereid is een aandeel te leveren in het omzien naar elkaar en de verhoging van de kwaliteit van de leefomgeving. Ook wanneer zij verschillen in economische situatie en opleiding.

Door middel van een transparante wijkorganisatie kunnen ouderen zowel individueel als in groepsverband worden gestimuleerd kennis te nemen van de huidige veranderingen en bijgestaan worden om zich die veranderingen eigen te maken,

waaronder gebruik van ICT. Opdat zij in hun persoonlijke leven daarvan de voordelen ontdekken. Dat aan meerdere ouderen dezelfde informatie wordt verstrekt kan bevorderend werken bij de uitwisseling en bestending daarvan. Dit kan hun kennis vergroten over de nieuwe samenwerkingsvormen en het slimme gebruik ervan stimuleren bij hun zoektocht naar hulp, dilemma's en afwegingen en bij de persoonlijke ontwikkeling.

Stichting Ouderennetwerk West-Friesland streeft naar een professioneel geleide organisatie die ontwikkeld wordt in direct contact met de bewoners, als middel om:

- de vestiging van integrale welzijn, zorg en wonen vorm te geven, gebaseerd op ontschotting tussen de Wmo, WLZ en ZVW en Wetgeving omtrent Wonen, in een vloeiende overgang en met behoud van kwaliteit;
- de kennis over de integrale budgettering van de samenwerkende instellingen te vergroten en binnen de wijk of het dorp uit te dragen;
- de knelpunten in de uitvoering van de zorg eerder te signaleren, ook wanneer deze betrekking hebben op signalen ten aanzien van het beleid;
- de informele welzijn en zorg (mantelzorg en vrijwillige inzet) binnen de contouren van de wijk duidelijker te positioneren en qua dienstverlening te versterken d.m.v. professionele ondersteuning en een gericht appèl op wijk- of dorpsbewoners;
- de waarde van ervaringsdeskundigheid en belangenbehartiging opnieuw onder de aandacht te brengen van de beleidsinstanties, deze optimaal in te zetten en binnen de wijk of dorp tot verdere ontwikkeling te brengen d.m.v. een ouderenadviesraad;
- de onderdelen curatie, preventie/positieve gezondheidszorg/ leefstijl, welzijn/participatie/veiligheid, zingeving te waarderen in een, mede door ouderen gedragen verhouding en verdeelsleutel in te stellen voor bepaling van de hoogte van de verschillende budgetten;
- bewoners te informeren over de resultaten van de nieuwe vormgeving in de wijk, zowel in positieve zin als m.b.t. de tegenvallers en het zoeken naar verbeteringen;
- vreedzaam samenleven tussen bewoners met diverse achtergronden te stimuleren
- bewoners een groene, schone en veilige plek te bieden die goed onderhouden wordt en waar faciliteiten zijn om met anderen in contact te komen, hen te leren kennen en daarmee hun steentje te bij te dragen aan de sociale cohesie;
- eventuele fricties tussen bewoners vroegtijdig te kunnen signaleren en op te lossen.

Qua schaalgrootte wordt bij de vorming en afbakening van wijken/dorpen binnen de grenzen van een gemeente gedacht aan een inwonertal van 1000 tot 10.000 personen.

Centraal punt is een, voor ieder goed toegankelijk, wijkgebouw waarin de functies welzijn, zorg, wonen zijn geïntegreerd via loket informatie- en advies en waarin een ontmoetingsruimte voor buurtbewoners is gevestigd.

Waarin met het protocol 'De juiste zorg op de juiste plek' 'warme doorverwijzingen' kunnen plaatsvinden en kunnen worden gemonitord. Waarin tevens een vaste plaats wordt toegekend aan de informele welzijn, zorg en wonen. Verwacht mag worden dat, wanneer vitale ouderen worden betrokken bij de zorg aan en ondersteuning van kwetsbare ouderen, zij eerder bereid zijn zich verantwoordelijk te voelen voor een goed gezamenlijk resultaat.

Ook dient bij de vorming van de wijken in het dorp te worden uitgegaan van de voorzieningen die al aanwezig zijn. Met respect moet worden nagegaan op welke wijze deze kunnen worden opgenomen in de nieuwe ordening.

4. De wijkorganisatie als leverancier van praktische diensten afgestemd op de wensen en behoeften van ouderen:

Concreet wordt gedacht aan o.a. de volgende onderdelen:

- integrale dienstverlening van welzijn, zorg en wonen door samenwerkende instellingen die uitgaan van het reeds bestaande aanbod;
- educatieve en preventie programma's;
- inloopadres voor digitale ondersteuning, zowel voor gebruik als voor onderhoud van apparatuur;
- mogelijkheden tot ontmoeting en participatie in het dorp of de wijk;
- meldpunt voor knelpunten en klachten;
- mogelijkheden tijdelijke opname, 24 uurszorg, ook voor terminale zorg;
- steunpunt voor informele zorg, (mantelzorgzorg en vrijwillige inzet);
- ouderenadviesraad, betrekken van ouderen in beleidsontwikkeling, uitvoering, monitoring en eventuele bijstelling;
- nieuwsbrief zowel op papier als digitaal;
- ideeën-bus voor innovaties;
- het scheppen van goede randvoorwaarden om de leefbaarheid van het dorp en de wijk op peil te houden en verpaupering tegen te gaan.

Belangrijk hierbij is dat, wanneer een gemeente uit meerdere dorpen bestaat, er in grote lijnen en op grond van de (te verwachten) vraag, eenzelfde inhoud qua dienstverlening wordt geboden tenzij een regionaal aanbod meer van toepassing is.

5. Rekening houden met de optimale woon(zorg)omgeving voor ouderen van nu en in de toekomst.

Een kennisbundeling voor het creëren van optimale woon/zorg/omgeving voor ouderen zodat ouderen langer zelfstandig thuis kunnen blijven wonen. Met een goede kwaliteit van wonen en de juiste zorg op de juiste plek. In het rapport van Clementine Mol 'De optimale woon(zorg)omgeving voor ouderen van nu en in de toekomst' zijn tabellen opgenomen voor een optimale woonomgeving. Fysieke kenmerken voor wonen, veiligheid, de buurt, groen voorzieningen, toegankelijkheid en herkenbaarheid van de wijk. Zie verder de bijlage van dit rapport van stichting Ben Sajet Centrum.

Het voorbeeld van Buurtzorg met Buurtwonen is van toepassing op de dorpen in West-Friesland, waarbij een groep mensen in hun eigen buurt kunnen blijven wonen. Samen met 10 tot 16 woningen kan men blijven wonen in de eigen vertrouwde omgeving. Door het integreren van een groepsruimte in de locatie kunnen buurtactiviteiten en groepsactiviteiten plaatsvinden.

De zorg wordt door een Buurtzorgteam afgestemd met de bewoners op die momenten dat zij die nodig hebben. Buurtzorg garandeert dat deze zorg bij deze projecten kunnen worden geleverd. Bij de woningen wordt uitgegaan van een oppervlakte van 50-65 m2 bestaande uit een woonkamer met open keuken, 2 persoons slaapkamer, badkamer en een berging/wasruimte. De woning is drempelloos en rolstoeltoegankelijk. Daarnaast moet er een goede Wi-Fi verbinding aanwezig zijn voor aansturing van domotica (huisautomatisering). Verder is de doelstelling om 60-75% van de woningen onder de huursubsidiegrens te verhuren tussen € 650,- en € 900,- per maand kale huur. Combinaties van koop of huur is bespreekbaar. Het zijn kleine projecten maar het geeft met 10 woningen toch een doorstroming van 20 woningen.

Advies:

De Stichting Ouderennetwerk West-Friesland adviseert de zeven Westfriesse gemeenten, zorgverzekeraars en aanbieders als uitvoerders van Wmo, WLZ en ZVW en Wetgeving op het gebied van Wonen in de regio West Friesland een transparant wijk/dorp gerichte organisatie voor welzijn, zorg en wonen in te stellen. Met als doel ouderen te stimuleren in hun eigen leefomgeving optimale inspanningen te verrichten om hun kwaliteit van leven en samenleven zo lang mogelijk op peil te houden.

Een dorp- of wijkorganisatie:

- waarin de uitvoering van het werk van beleidsfunctionarissen, professionals, vrijwilligers / mantelzorgers en ouderen op elkaar is afgestemd;
- die voldoet aan de kwaliteitseisen die voor een succesvolle uitvoering van de beleidslijnen n.a.v. het rapport: 'Oud en zelfstandig in 2030' en overige relevante beleidsbesluiten nodig zijn`
- de stichting opnemen in de regiogroep van West-Friesland.

Stichting Ouderennetwerk West-Friesland doet tevens een appèl op genoemde beleidsinstanties hen financieel te ondersteunen en het ouderennetwerk als een bevoegde Adviesraad van ouderen in te stellen voor advisering m.b.t. toekomstig beleid. Waarin bovendien verantwoording is opgenomen ten aanzien van de dagelijkse uitvoering en van de keuzes m.b.t. de kostenbeheersing.

Stichting Ouderennetwerk West-Friesland adviseert genoemde beleidsinstanties gebruik te maken van de expertise en ervaringsdeskundigheid van tal van belangenbehartigers en gebruik te maken van de kennis die bij verschillende kennisinstituten aanwezig is.

Bronvermelding

- Oud en zelfstandig in 2030, een reisadvies van de commissie Toekomst zorg thuiswonende ouderen januari 2020
- De optimale woon(zorg)omgeving voor ouderen van nu en in de toekomst door stichting Ben Sajet Centrum Clementine Mol
- Buurtzorg met Buurtwonen in de wijk
- Sociaal wonen in de nabije toekomst, Nestor zomer 2022 KBO-Noord-Holland

Bijlage

Lijst van Afkortingen

ANBO	Algemene Bond voor Ouderen
AMC	Amsterdams Medisch Centrum
BOA	Beter Oud Amsterdam
COSBO	Centraal Orgaan Samenwerkende Bonden van Ouderen
KBO/PCOB	Katholieke Bond van Ouderen / Protestant Christelijke Ouderenbond
NOOM	Netwerk Organisatie Oudere Migranten
NPO	Nationaal Programma Ouderenzorg
ROD	Regionale Ouderendelegatie
RvO	Raad van Ouderen
SES	Sociaal Economische Status
VUmc	Vrije Universiteit, medisch centrum
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Wmo	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
WLZ	Wet Langdurige Zorg
ZVW	Zorgverzekeringswet
WZW	Welzijn, Zorg, Wonen